HET VOORSPEL DER INSTALLATIE VAN DEN POSTHOUDER BIJ DE AUCANERS.

DOOR

G. J. STAAL.

In zijn artikel „Bij de Aucaners” in de Mei-aflevering van dit tijdschrift heeft de Posthouder, de heer van Lier, terloops melding gemaakt van de conferenties te Paramaribo met het groot-opperhoofd, Amakti van Otterloo, die aan zijne installatie voorafgingen.

Veel kon de heer van Lier over die conferenties niet mededeelen; hij woonde ze niet bij. Met opzet had ik hem er buiten gehouden. Er waren al veel praatjes in omloop gebracht over verborgen bedoelingen met de aanstelling van een posthouder; het zou er, volgens die kwade geruchten, alleen om te doen zijn belastingen in te voeren en het gezag van het groot-opperhoofd te laten plaats maken voor dat van den Posthouder. Andere verhalen dikten de verdachtmaking aan en ik kon er dus op rekenen, dat ik Amakti vol argwaan voor mij zou krijgen, opgestoot door de zijnen, die het belasting-spook zagen naderen, zelf — en met hem de naaste machthebbenden — beducht voor eigen gezagsverlies. Er was ook in de gemeenschap der Aucaners zelve eenige onderlinge gisting ontstaan door het besluit om een Posthouder in hun midden te brengen. De Bilo-negers (de benedenwaarts gevestigde stamgenooten) stonden onder verdenking het besluit uitgelokt te hebben of er althans voor te voelen, en dus stelling te nemen tegenover de lieden van hooger-op, de meer conservatief gestemde Oponegers. In dezen „politieken” strijd, — die blijkens het verhaal van den heer van Lier nog aanhield toen hij zijne bestemming bereikt had, — werd bovendien de

figuur betrokken van Kanapé, Amakti's mededinger om de macht, eenmaal met hem candidaat voor het granman-schap, aan wien klaarblijkelijk zooveel invloed en goede kansen werden toegeschreven, dat Amakti het veiliger vond hem niet mede te nemen naar Paramaribo.

Genoeg redenen waren er dus voor verontrusting in de gemoederen. Ik wilde Amakti gelegenheid geven zich vrij uit te spreken en achtte het dus beter den heer van Lier buiten de conferenties te laten. Ook voor later scheen mij dat verkieselijk: de boschnegers onthouden goed en peinzende en pluizen gaarne na; ik was overtuigd dat al wat de heer van Lier zou zeggen of wat tot hem gezegd zou worden, naderhand zou worden overdacht en ontleed en dat elke mingewenschte wending in de besprekingen hem zou worden nagehouden.

De conferenties hadden plaats in mijne werkkamer, in tegenwoordigheid van den Gouvernements-Secretaris en twee tolken, de heeren Nijon en Smit, van wie laatstgenoemde blijk gaf de gemoedsstemming, den gedachten-gang en het karakter van Amakti zeer fijn aan te voelen.

Amakti was vergezeld van Gagoe, zijn Groot-fiscaal (!), den derde van links der zittenden op plaat I bij bl. 16 der Mei-afl levering.

Na de verhalen, die ik gehoord had, was mijne ontmoeting met Amakti mij een verrassing. Wel was hij tenger, zwakkelijk, wat stram en langzaam in zijne bewegingen; wel was er iets dwalends en zoekends in zijne oogen, die inderdaad — zooals ik had verwacht — somwijlen als om steun vragend opstaarden naar Gagoe, — den sterkere, zijn tegenbeeld in bouw en levendigheid, — maar toch trof ik in hem een oplettend en denkend luisteraar aan, die, hardnekkig in zijn tegenstand, vastberaden in zijn verzet, zeer goed en vrijmoedig zijn woord wist te plaatsen.

In dat zwakke lichaam huisde een persoonlijkheid, die ik begreep en kon waardeeren. Het was inderdaad een héél ding voor hem! Ik doel nu niet eens op de verdachtmaking, die aan het werk geweest was, — ik wist bij ervaring hoe verdraaide voorstelling van goede bedoelingen

der Overheid haar invloed kon doen gelden op héel andere geesten nog dan van boschnegers. Het was zwaar voor hem om in te stemmen met een maatregel, die ingreep in het isolement, waarin hij, vèr uit het oog van het centraal gezag, vèr uit het bereik der bemoeienissen van het bestuur, daar ginds in de afgelegen, moeielijk toegankelijke contreien van de Tapanahony leefde en.... heerschte! Wat ik zag van Amakti, in slecht passenden, ongeëigenden dosch, gelaarsd om voeten, die geen schoeisel verdragen, gehandschoend — o! die katoenen lappen om de grijphanden voor hakbijl en roeispaan! — in een benauwend boord, hinderlijk afzakkende manchetten: het was een caricatuur van den Amakti op bloote voeten, in korten lendebroek en los katoenen jasje. Die half-naakte Amakti, dat was de machts-drager, door volks-traditie en volkskeuze bekleed met gezag onder de zijnen, met bevoegdheid tot het uitoefenen van gerechtigheid en — wie weet hoeveel — ongerechtigheid! Die man bleef wat hij was, ook onder de vermomming der dwaze uitmonstering, en van hém was te begrijpen, dat hij krachtig weerstand bood tegen den drang om hem te bewegen vrijwillig den Posthouder te aanvaarden. Al kon hem stellig verzekerd worden, dat hij — en niet de Posthouder — de granman der Aucaners zou zijn als voorheen, hij besepte heel goed, dat diens vestiging eene komende verandering beduidde in het wezen van zijn gezag, het wezen van het beheer van hem en zijne kapi-teins. Het mocht al niet met feiten en concrete voorspel-lingen aan te zeggen zijn, toch stond het vast, dat het dwarskijken zou uitloopen op bemerking, vermaning en ten slotte op een dwang, eene beperking in de vrijheid van doen.

Dit besef was beslist de ondergrond van Amakti's ge-moedsbeweging en tegenkanting. Ik geloof dat hij dieper de beteekenis van de aanstelling van een Posthouder in hare van-zelf daaruit voortspruitende gevolgen heeft begrepen dan degenen, die, afgaande op de uiterlijke figuur van de dadelijk te omschrijven werkzaamheden van dien ambtenaar, er geen nut en heil in zagen.

Zooals, — de heer van Lier heeft er op gewezen, — gebruikelijk is in gewichtige aangelegenheden, was beeldspraak in onze besprekingen schering en inslag.

Onderhandelen met boschnegers is een geduld-eischend werk! Zelfs in mijne weinig talrijke aanrakingen met hen heb ik dat persoonlijk ervaren. Het is de algemeene klacht van allen, die overleg met hen hebben moeten plegen. De wijdloopige beeldspraak maakt het voor ons, nuchterder aangelegden, nog moeilijker om er het geduld bij te houden, en toch geeft zij, voor wie er zin voor heeft, eenige genietbaarheid aan zoo'n bespreking. De beelden zijn als lichtpunten in het eentoonig vlak der discussie, dat meestal uitgespreid ligt om éénzelfde dood punt; zij zijn évenprikkelende opwekkingen in de verslappende geduldoefening. In de beeldspraak van Amakti en Gagoe werden de beelden niet alleen gebruikt als wapenen om de overtuiging toe te lichten en te verdedigen, maar ook als middelen om de gedachten af te leiden en de discussie af te breken.

Bij gelegenheid van de eerste conferentie klaagde Amakti plotseling over moeheid en verzocht te mogen heengaan. Ik stond het toe, maar nadat ik hem den tweeden keer te verstaan had gegeven, dat ik niet aan die moeheid kon toegeven, daar ik niet al te veel tijd voor onze besprekingen kon afzonderen, verzoon hij iets anders. Toen kwam de beeldspraak te hulp. Hij zeide mij, dat wanneer bij feestelijke gelegenheden onder de boschnegers de trommelslagers langen tijd getrommeld hadden, anderen hunne plaatsen innamen om hun rust te geven. Hij meende, dat voor ons beiden het oogenblik voor de rust gekomen was. Ik antwoordde hem, dat er een groot verschil was: bij het trommelslaan ter begeleiding van den dans deed het er niet toe wie de trommel sloeg als hij er maar bekwaam voor was, maar wij stonden er anders voor, omdat in dit geval er niemand was, behalve wij beiden, die op de trom mocht slaan.

Amakti gaf zich nu gewonnen; en wij gingen voort. Gagoe had het onthouden. Toen ik, na de installatie van den Posthouder, met Amakti en de anderen nog eenigen tijd samenbleef, verzocht Gagoe iets te mogen zeggen. Wat hij

op het hart had, was dit: hij vroeg mij of ik mij nog herinnerde de beeldspraak over de vermoeide trommelslagers; hij wilde die even in de herinnering terugroepen, om haar nu te vervolgen met de opmerking, dat er één van ons geweest was, die de gróóte trom had geslagen; dat was de Gouverneur.

De groote trom! Vermoedelijk dacht Gagoe aan de laatste bijeenkomst vóór de installatie, toen het trommelspel niet geëindigd was met een triomf-marsch voor Amakti. Ik had mij steeds zorgvuldig onthouden van dreigementen; ik kon mij te goed verplaatsen in de gemoedsstemming van Amakti om hem te treffen met den ruwen knods van het dreigement; het was geen wapen om tegen hem te hanteeren; dreigement zou — zoo althans begreep ik Amakti — wrok gezet hebben en aan zijn tegenstand een nieuw, minderwaardig element hebben toegevoegd. Maar natuurlijk moest hij eindelijk, na die lange besprekingen, weten dat het besluit onherroepelijk was en uitgevoerd zou worden, desnoods zonder zijne medewerking. Nog zie ik hem weggaan, stil, in zich zelf gekeerd, met iets werkelijk ernstigs in zijn wezen, eene fiere gelatenheid. Toch kwam dit slot eigenlijk best in zijn kraam te pas, want het rechtvaardigde hem bij zijne aanhangers. Hij heeft het dan ook op Drietabbetje, zijn woonsteê, uitgespeeld (zie van Lier bl. 28).

Wat ik in Amakti waardeerde, was de oprechtheid van zijn verzet. Geen oogenblik trachtte hij door misleidende wendingen den indruk te vestigen alsof hij toch wel ingenomen was met de vestiging van een Posthouder, geen oogenblik ook om zijne bezwaren af te schuiven op anderen. Hij kwam er rond voor uit; ik wist precies wat ik aan hem had.

Toen Amakti mij dan ook liet weten, dat hij zich neerlegde bij het besluit en den Posthouder zou ontvangen en steunen, voelde ik mij verzekerd, dat hij meende wat hij zei. Ongetwijfeld zouden er, dadelijk en later, nog wel moeilijkheden rijzen, naklanken van het verzet worden gehoord en kleine strubbelingen door tegenkanting ontstaan, — want het verzet wortelde immers in

den bodem van eene geestelijke gesteldheid, — maar de beslissing was uitdrukkelijk door hem aanvaard en de opdracht aangenomen en dat was mij van Amakti, zooals ik meende hem te hebben leeren kennen, meer waard dan een draaiend en aarzelend schijn-toegeven, waartoe hij ook zijne toevlucht had kunnen nemen, geweest zou zijn.

Iemand, die recht van spreken had, waarschuwde mij eens, bij eene andere gelegenheid, dat boschnegers gul zijn in het beloven, maar traag in het inlossen van de beloften. Zijne woorden werden in het geval, waar het om ging, volkomen bevestigd. Bij Amakti vond ik echter die gulheid niet; ik kan zeggen: tot mijne voldoening, want zijne belofte gaf mij daarom meer houvast.

Het is een gewaagd stuk psychologische verklaringen te verbinden aan het doen en denken van een boschneger. Niet omdat de boschneger zulk een raadselachtig, buitennissig wezen is, maar omdat wij, producten van eene andere cultuur, genooten van een drukke, onrustige gemeenschap, zoo ver weggevoerd, zoo intens vervreemd zijn van onze mede-schepselen in die stille, afgelegen oorden, waar het geestesleven nog niet die tallooze aanvallen van verwarrende — en vaak ontbindende! — invloeden heeft ondergaan als in onze roerige wereld. Daarom zal het ons dikwijls zoo moeielijk vallen de overdenkingen en daden van zulk een wezen van andere levensbeweging juist te waardeeren. Wat bij ons al eenigermate vervaagd is, vinden wij bij hem nog terug in scherper, zuiverder vorm, dien wij niet dadelijk meer onderkennen. Zijn aanpassingsvermogen, bij ons ontwikkeld door den prikkel der eischen van het onderling verkeer, is nog gering. Hij is minder bereid dan wij om zijne gevoelens geweld aan te doen.

Natuurlijk is het ook bij hem eene kwestie van persoonlijke aanleg in hoever hij zich laat gaan, toegeeft aan wat hij in den grond van zijn hart verkeerd vindt of vasthoudt aan wat zijn geest hem als juist dicteert.

Amakti was een vast-houdende. Hij heeft ten slotte toegegeven. Waarom? De meest voor de hand liggende verklaring daarvoor is, dat hij zich onzeker begon te

voelen over zijn eigen lot indien hij volhardde: dus zuiver eigenbelang. Er was echter iets in den man, dat mij zeide, dat hij begreep de minste te *moeten* zijn, dus toegaf uit besef van plicht.

Ik mag mij vergissen — in één opzicht heb ik mij in Amakti niet bedrogen.

Mijne adviseurs hadden mij beslist geraten om van Amakti bij gelegenheid van 's Posthouders installatie eene plechtige belofte te vorderen, dat hij het besluit om den heer van Lier te zenden, zou eerbiedigen en hem allen bijstand zou verleen en doen verleen.

Ik voor mij verwachtte niet van Amakti dat hij bereid zou zijn nogmaals een eed af te leggen en toen hij dan ook aarzelde, greep ik onmiddellijk de gelegenheid aan om hem te doen verstaan, dat ik niet een formeelen eed eischte, doch slechts eene uitdrukkelijke bevestiging van zijne bereidverklaring, ten aanhoore van zijne kapiteins.

Toén sprak Amakti de woorden, door den heer van Lier aangehaald (bl. 13): „Ik heb bij mijn aanstelling tot Granman reeds den eed van trouw gezworen; ik zweer geen tweede maal; een Granman heeft geen twee tongen; ik zeg dus ja.”

Getuigde het niet van zuiverheid van gevoel, van een juiste waardeering der beteekenis van het eenmaal plechtig gegeven woord, dat hij alleen zijn „ja” deed hooren?